

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ВІКОВІ ЧИННИКИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ АНГЛОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ

Розглянуто вікові особливості студентів медичних ВНЗ. Визначено психологічні умови формування англомовної компетенції в період юнацтва.

Ключові слова: майбутні лікарі, психологічні і вікові особливості, англомовне спілкування.

Рассмотрены возрастные особенности студентов медицинских вузов. Определены психологические условия формирования англоязычной компетентности в юношеский период.

Ключевые слова: будущие врачи, психологические и возрастные особенности, англоязычное общение.

The article deals with age peculiarities of higher medical school students. The psychological conditions of English language proficiency formation at the young age are defined.

Keywords: future doctors, psychological and age peculiarities, English communicative skills.

В умовах розвитку сучасної освітньої системи важливого значення набувають професіоналізм, компетентність та комунікабельність фахівців. Лише високий рівень комунікативних умінь спеціаліста різного профілю може забезпечити адекватне вирішення різноманітних проблем, з якими доводиться зіштовхуватися у щоденній професійній діяльності. У країнах, які займають чільні місця у сфері медичного обслуговування, доведеним є факт, що рівень комунікативної компетенції лікаря є запорукою його успіху у справах, пов'язаних із виконанням службових обов'язків. Тому кожний майбутній лікар, отримуючи спеціальну медичну освіту, водночас має оволодівати комунікативними вміннями.

Навчання іноземних мов майбутніх лікарів приділялось достатньо уваги. Так, А. Анкушева, К. Дубович, К. Митрофанова, О. Петрашук досліджували формування лексичної компетенції, Л. Лимар розвивала вміння писемного мовлення, І. Попова розглядала навчання читання текстів професійної спрямованості. Однак проблема формування вмінь усного англомовного спілкування у майбутніх лікарів, які забезпечують комунікацію у різноманітних ситуаціях професійної діяльності, залишається невирішеною. Практика роботи вищого медичного навчального закладу потребує продуктивних методик, спрямованих на формування усного професійного мовлення майбутніх спеціалістів у галузі охорони здоров'я. Переважна більшість цих методик, розроблених для розвитку вмінь англомовно-

го спілкування, не враховує вікові й психологічні особливості студентської аудиторії. З цього випливає, що викладачу необхідно знати й розуміти особистість студента для визначення найбільш ефективних прийомів і методів навчання.

Дослідженню особливостей студентського віку приділяли увагу багато психологів (Л. Виготський, Є. Климов, В. Осипова, А. Смірнов, Г. Костюк, І. Кон, В. Кутіщенко, П. Якобсон та ін.), які визначили його специфіку та неоднорідність, проаналізувавши основні психолого-вікові особливості інтелекту, вольової та емоційної сфер.

Проте, проблема психолого-вікових особливостей студентів усе ще залишається у фокусі уваги науковців, зокрема наявні дослідження не вичерпують усіх аспектів питання психологічних передумов формування англомовної компетентності студентів медичних ВНЗ, що і є предметом нашого дослідження і зумовлює актуальність пропонованої статті.

Першим важливим чинником у процесі навчання англомовного спілкування майбутніх лікарів є врахування індивідуально-психологічних особливостей студентів, серед яких провідними ми вважаємо інтелектуальний розвиток, зокрема сприйняття, уяву, пам'ять, мислення, увагу, ерудованість, наявність широкого кола пізнавальних інтересів (у нашому випадку, медичної галузі).

Другим важливим чинником ефективної організації навчально-виховного процесу є врахування вікових особливостей студентства. На думку багатьох психологів, оптимальний розвиток інтелектуальних функцій досягається в період пізньої юності – ранньої дорослості (у науковій літературі цей період припадає на студентські роки), а їх інтенсивність залежатиме від двох чинників – обдарованості (внутрішній) та освіти (зовнішній).

Завдання викладача – організувати навчальний процес так, щоб відбулося перетворення цього зовнішнього, соціального чинника у внутрішній, що буде формувати цілісну структуру інтелекту студента. Як соціальна група, студентство характеризується визначеністю в майбутній професії, сформованістю стійкого ставлення до обраного фаху. Рівень уявлень студента про професію безпосередньо співвідноситься з рівнем ставлення до навчання, тобто чим більше студент знає про свою майбутню професію, тим більш позитивним є його ставлення до навчання.

Зупинимось на цій проблемі детальніше і розглянемо психологічні і фізіологічні зміни в період юнацтва, які необхідно враховувати при організації навчальної діяльності.

У сучасній віковій періодизації студентський вік умовно збігається з молодіжним періодом, нижнім щаблем якого є час первинної соціалізації (16–17 років), верхнім – завершення соціалізації із засвоєнням професійних, культурних, сімейних функцій (24–25 років) [3, с. 183]. На процес формування умінь англомовного спілкування впливають вікові особливості студентів (18–20 років), у яких відзначається найвища активність пам'яті, мислення, спрямованого на вирішення розумових завдань, швидкість переключення уваги у вирішенні вербально-логічних завдань, високий рівень володіння логічними операціями, системне розуміння суті і сенсу власних дій. Як показують психологічні дослідження (М. Варій, Л. Веккер [2], С. Максименко, О. Смирнов), студенти під час вивчення іноземної мови звичайно не користуються механічною пам'яттю. Вони намагаються перетворити механічне запам'ятовування в логічно організовану мнемічну діяльність. У цьому віці краще розвинута зорова і змішана пам'ять, ніж слухова. Тому особливо важливо під час вивчення іноземної мови включати новий фаховий матеріал до змісту вправ, що сприятиме формуванню дієвості знань, свідомому розвитку професійного мовлення майбутніх лікарів.

У студентів цілком сформована мовна система рідної мови, і в цьому віці виявляються високі реакції переключення і перебудови раніше засвоєних словесних зв'язків, що має велике значення для організації процесу засвоєння іноземної мови. Це дає змогу на практичних заняттях ставити більш значущі завдання оволодіння змістом навчального матеріалу з іноземної мови у порівнянні зі шкільним навчанням, використовувати прийоми складного спілкування, аналізу, інтерпретації, що розвивають уміння висловлювати своє ставлення до навчального матеріалу.

Для того, щоб зрозуміти, як змінюється характер висловлювань студентів протягом навчання у ВНЗ, слід згадати, що Л. Виготський [3] визначав різницю в оволодінні рідною та іноземною мовами.

Крім того, період юнацтва характеризується свідомим ставленням до рідної мови як до засобу мислення, в якому не лише закріплюються його результати, але й за допомогою якого формується думка, виникає прагнення до свідомого спілкування з використанням іншомовного матеріалу. У зв'язку з цим, необхідним є врахування на кожному занятті принципів свідомості і системності, що дозволяє виділити методичні прийоми щодо реалізації закономірностей логічного мислення шляхом узагальнення як мовного матеріалу, так і екстралінгвістичної інформації [1].

Для оволодіння вміннями спілкування іноземною мовою з психологічної точки зору важливо також розглядати рівень розвитку загальнокомунікативних умінь студентів. Ураховуючи принцип наступності, викладач вищого навчального закладу повинен з'ясувати рівень сформованості мовлення першокурсників після закінчення середньої школи, оскільки навчання у школі також спрямоване на формування основ спілкування іноземною мовою. Проте слід зазначити, що рівень іншомовної комунікативної компетенції кожного студента-першокурсника є індивідуальним і залежить від багатьох чинників: зокрема, де, коли і в якій школі (міська / сільська), в якому навчальному закладі (загальноосвітня школа, ліцей або гімназія) вивчав студент іноземну мову, чи була іноземна мова у сфері його особистих зацікавлень, які він має індивідуальні можливості і здібності до її вивчення. Тому кожен студент медичної спеціальності проходить власний шлях до періоду формування умінь спілкування іноземною мовою, починаючи з того рівня володіння, на якому він знаходився до початку навчання в медичному ВНЗ.

Як свідчить дослідження К. Єфремової, у студентів часто існують певні труднощі у спілкуванні, а саме: 1) нерозуміння партнера спілкування, тобто недостатня сформованість власне перцептивної сторони спілкування; 2) невміння поводити себе під час процесу комунікації, незнання предмета спілкування [5]. Тому зусилля викладача повинні бути спрямовані на подолання таких труднощів, щоб надалі легше було формувати професійно значущі комунікативні вміння.

На занятті з іноземної мови виявляється активність мислення студента, спрямована на вирішення розумових завдань, що мають упорядковано-систематичний характер і що приводять до теоретичного узагальнення. На цьому етапі розвитку для студента важливе вже не засвоєння окремих фактів і деталей, а системне розуміння суті і сенсу дій, його цікавить синтез частини і цілого, приватної і загальної, конкретної дії і загальної схеми діяльності. Тому ці форми роботи на занятті, в яких ці тенденції простежуються, є найбільш продуктивними для студентів.

В оволодінні студентами медичної спеціальності іншомовним спілкуванням доцільно враховувати положення, які розробив американський учений М. Ноулз щодо навчання дорослих на відміну від школярів. Дорослі автономні у своїх стосунках з іншими. Вони здатні самостійно визначити і наголосити, яким змістом навчального матеріалу вони хочуть оволодіти. Викладачі привносять до навчальної аудиторії багатство життєвого досвіду, тому викладач – це тільки фасилітатор (той, що допомагає) у

загальному навчальному середовищі. Сам студент бере активну участь у розв'язанні питання, що і коли вивчати. Навчання сконцентроване на студентові, навчальні програми зорієнтовані на його професійні інтереси [6], які мають безпосередній вихід у професійну мовленнєву діяльність, під якою ми розуміємо процес активного, цілеспрямованого професійного спілкування людини з іншими людьми, які працюють у цій галузі.

Усі перелічені особливості свідчать про необхідність впровадження індивідуального підходу в навчанні, який би стимулював самостійність у вирішенні більшості поставлених завдань.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок про те, що з урахуванням психологічних та вікових особливостей студентського віку, процес навчання іноземної мови студентів медичних ВНЗ стане більш логічно побудованим та ефективним.

Список використаних джерел

1. Алексеенко Т. М. Організація навчання монологічного мовлення студентів-медиків першого курсу / Т. М. Алексеенко // Вісник ХНУ, Харків. – 2009. – № 12. – С. 11-17.
2. Веккер Л. М. Психика и реальность. Единая теория психических процессов / Л. М. Веккер. – М. : Смысл, 1998. – 685 с.
3. Выготский Л. С. Мышление и речь. Изд. 5, испр. / Л. С. Выготский. – М. : Издательство «Лабиринт», 1999. – 352 с.
4. Еремина Л.Я. Оптимизация обучения иноязычной устной речи на начальном этапе языкового вуза на основе компетентностного подхода: дис.... канд. пед. наук: 13.00.02 / Л.Я. Еремина. – СПб., 2006. – 190 с.
5. Ефремова Е. Ф. Педагогические условия повышения эффективности иноязычной подготовки студентов медицинского вуза: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец.: 13.00.08. / Е. Ф. Ефремова // – Волгоград, 2009. – 22 с.
6. Knowles Malkolm The Modern Practice of Adult Education. Andragogy versus pedagogy», Englewood Cliffs: Prentice Hall / Cambridge (1970) – 89 p.